

WITTNER MÁRIA
Ötvenhatos arcképcsarnok

Három képzőművész alkotásait láthatjuk, Kiss Adél festményeit, Oláh Katalin Kinga és Oláh Mátyás László portrészobrait. Huszonhárom ötvenhatos szabadságharcos, és három kortárs költő arcását, ez utóbbiak azok közül valók, akik verseikkel és szellemiségükkel kiálltak a szabadságharc mellett a későbbiekben. Többnyire történelemórákat szoktam tartani, de most elvállaltam ennek a kiállításnak a megnyitását is, mert megfogadtam, hogy a hősök emlékének megőrzését támogatom, hogy ne legyen hiába az életük és a haláluk. Itt láthatunk most közülük huszonhármat, sorban egymás mellett, eleven vonásokkal. Vannak közülük, akiket meggyilkoltak, vannak, akik túléltek a forradalmat, külföldre menekülve vagy száműzetésben, sokan pedig a börtönben kínlódva.

Kati. Havrilla Béláné Sticker Katalin, ilyen volt a tekintete tényleg, mindig, nem csak akkor, amikor letartóztatták. Katival az '56-os forradalom alatt ismerkedtem meg a Corvin közben, és a börtönben is együtt ültünk, amíg őt ki nem végezték. Halálra ítélték minket több társunkkal, de végül az én ítéletemet életfogytiglanra változtatták. Sticker Katalin, Kóté-Sörös József, Tóth József halálos ítéletén nem változtattak, végre is hajtották. A Kisfogházban voltunk, mint a halálraítéltek mind, és a kivégzésünket vártuk nyolc hónapon keresztül. Minden akasztásról tudtunk, a kivégzettek több mint félezen lehettek. Kaptunk könyveket, de mindig olyat, amely halálról, kivégzésekről szólt, ez volt a felkészítés. Köztük egyet Stuart Mária életéről, és ebben olvastuk, hogy mielőtt lefejezték, levágták a hosszú haját. Egyszer Kati azt kérdezte tőlem, hogy vajon a mi hajunkat is le fogják-e vágni? Mondtam, hogy nem tudom. Erre azt felelte, hogy majd mondjuk a hóhérnak, hogy vigyázzon a hajunkra, mert most fésülködünk. Később, 1989-ben vagy '90-ben, kint a temetőben mondta nekem valaki, hogy az egyik smasszertől hallotta, hogy Kati tényleg ezt mondta a hóhérnak. Akkor azt

hittem, összeesem, hirtelen rám zúdult minden emlék. Amikor hazafele mentem a vonaton, szinte föl sem emeltem a tollam, és megírtam ezt a verset: „Vigyázz a hajamra hóhér, csak most fésülködtem, nem akarok kócosan menni az Úr elébe...” (*A halálra ítélt lány*).

Itt van Szabó bácsi portréja is. Igazán nem is tudom, hol van a sírja. Voltunk a tizennyolcas parcellában, ott is van egy sír, amely úgy tetszik: megbontatlan, ugyanakkor Szabó bácsit áttemették, úgyhogy nem tudom. Ezek az emberek nem kaptak méltó végtisztességet. 220 halotról beszél az '56-os Intézet. Most jelent meg Székely Kornél grafikusnak a plakátkönyve, amelyben 380 halott van megnevezve. Én azt mondom, hogy ennél többen lehetnek, például annak alapján, ami kiderült, amikor Kósa Pált (az Újpesti Forradalmi Munkástanács elnökét) exhumáltatta a felesége. Mert amikor azt a sírt, amelyen a neve volt, kiásták, öt-hat embert találtak a földben, de az ő holtteste nem volt közöttük. Aztán visszate-mették, és kiásták a mellette levőt, és ott is öt-hat ember feküdt arccal lefelé. A sírkövekre írtaknál tehát jóval több a halott. Nem beszélve arról, amit egy kintről kapott Hídfő című újságban olvastam, hogy a 301-es parcellában egy tömegsír van, amelyet még senki nem vizsgált ki. A gyűjtő pincéjében verték agyon ezeket az embereket. Tizenhetesével vitték ki, és borították bele a gödörbe őket, aztán gazt dobtak rájuk, a következő alkalommal megint vittek holttesteket, akikre újra gaz került, és végül a kórházi csonkolások – azért mondták azt, hogy a 301-es parcellában kórházi csonkolásokat is eltemettek. '56 még nincs feltárva teljes egészében, és nem tudom, hogy feltárják-e valaha? Egyáltalán, hogyan kezdődött a forradalom?! Nem változtat semmit ezeknek az embereknek a hősiességén, a hazafiasságán, a hazaszereteten, de mondják, azért volt szükség forradalomra, hogy itt maradhassanak az oroszok, és a kommunista párt hatalmon maradhasson. Dr. Tamáska Lóránd, aki a Kádár-rendszerben és a Rákosi-rendszerben is igazságügyi szakértő volt, halála előtt megírta, hogy a moszkovita hatalom 1955-től tervezte a forradalom kirobbantását. Más kérdés, hogy nem úgy történt, mint ahogy számítottak rá, de a felelősök, a megtorlások elkövetői közül senkit nem lehet letagadni, mert Tamáska mindenkit megnevez.

Itt van például Dudás József emléktáblája (1991, Budapest, II. ker., Frankel Leó u. 38–40.), amelyen azt is feltüntették, hogy mikor akasztották fel. Azóta

Wittner Mária nyitotta meg a 23 '56-os – Ötvenhatos hősök arcképcsarnoka című kiállítást a budapesti H13 Galériában, 2017. április 11-én. Alábbiakban a beszédének szerkesztett változatát közöljük.

Oláh Katalin Kinga: Havrila Béláné Sticker Katalin

kiderült, hogy akasztása előtt három nappal agyonverte Szalma őrnagy, de a halál okaként infarktust diagnosztizáltak. És utána? Hullagyalázás történt, tényleg felakasztották a halottat? Sok minden van, amiről még nem beszélünk, pedig ezt nem tehetjük meg a hősökkel szemben, mert ők az életüket adták mindannyian. Mi életben maradtunk, minket életre ítélték, de nem azért, hogy meghunyászkodjunk, hanem, hogy kimondjuk az igazságot. Az ő érdekükben, és mindannyiunk érdekében is. Nekem erről szól ez a kiállítás. Megelevenedtek az arcok: ezek már nem

koponyák, hanem hús-vér mártírok, akiknek a szeméből olvashatunk, és akiknek hihetünk. Ez egyben biztatás, hogy ne adjuk fel, és ígérem, hogy nem fogjuk feladni.

Még egy történet a végére. Egy olaszországi katolikus iskolába kaptam meghívást, hogy tartsak előadást az '56-os szabadságharcról. El kellett magyaráznom a fiataloknak, hogyan történt '56. Magyarul beszéltem, mert volt ott tolmácsnő, és, hogy mutassam is, levettem a kabátomról a lukas zászlót, és megfordítottam. Mondtam, ha így nézzük, zöld-fehér-piros, ez az olasz trikolor, de ha megfordítom, piros-fehér-zöld, ez már a magyar trikolor, és a közepén a lyuk az '56-os forradalmat jelképezi. Körbeadtam a fiataloknak a lyukas zászlót, és amikor visszajött, akkor az egyik fiatalember visszakérte, és a következőt mondta: „Ezen a zászlón a lyuk lehet Krisztus sebe, de lehet golyó ütötte seb is, az a kérdés, hogy mikor gyógyul be ez a seb.” Döbbenet néztem, és megköszöntem ezt a gyönyörű gondolatot. Hogy erre nem is gondoltunk, mert mindig arra az átkos Rákosi-címerre asszociáltunk! Valóban lehet Krisztus sebe, és lehet golyó ütötte seb. Tulajdonképpen ez adta az újabb ötletet egy korábbi gondolatomhoz, hogy a lyukas zászlón a sebhelyet begyógyítva, Kossuth-, vagy inkább a koronás címer, a másik oldalon pedig egy portré legyen. Portré Katiról, Tóth Ilonáról, Brusznjai Árpádról, Gérecz Attiláról, Mansfeld Petiről, portré Mindszenty bíborosról, de portré a tövis-

koronás Krisztusról is. Aztán végül, miután összesen nyolc ilyen zászlót terveztem a forradalom 55-dik évfordulójára, az utolsóra azt mondtam: Magyarország a Nagyboldogasszony országa, Szent István neki ajánlotta fel országunkat, és ezt taposták meg a szovjet tankok – azon legyen Szűz Mária portréja. Ezt meg is varrtam, és a teljes sorozatot adtam le Lezsák Sándornak Lakitelekre. Valóban így van: mi már nem akarunk az áldozatok gyilkosaira emlékezni, hanem csak rájuk. A koponyákra felkerült a hús, most már szinte élőben látjuk őket, és ezt köszönöm!